

มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม

ichcap

United Nations
Educational, Scientific and
Cultural Organization

International Information and Networking Centre
for Intangible Cultural Heritage in the Asia-Pacific Region
under the auspices of UNESCO

มรดกภูมิปัญญา ทางวัฒนธรรม และเทศกาลสภาพ

© Umemura Yutaka

© Said Azadi

© Fumiko Ohinata

การสร้างอัตลักษณ์ทางเพศ

ค่านิยม บรรทัดฐาน และระเบียบแบบแผนเกี่ยวกับเพศ หลากหลาย และแตกต่างกันไปในแต่ละสังคม ชุมชน และกลุ่มชนต่างๆ มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมทั้งหมดแสดงให้เห็นถึงการจัดการและการถ่ายทอดความรู้และบรรทัดฐานเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่และความสัมพันธ์ระหว่างและภายในกลุ่มเพศต่าง ๆ ในชุมชนแห่งใดแห่งหนึ่ง ในลักษณะดังกล่าว มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมมีระดับสิทธิตามบริบทเพื่อกำหนดบทบาทและอัตลักษณ์ทางเพศ ตลอดจนวิธีการถ่ายทอดสิ่งดังกล่าวเหล่านั้น ด้วยเหตุนี้ มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมและโครงสร้างอัตลักษณ์ทางเพศของบุคคลจึงไม่สามารถแยกออกจากกันได้

วิถีอาหารแบบดั้งเดิมที่ดำรงอยู่ในหลายชุมชนพบว่า ผู้หญิงมีบทบาทโดดเด่นเป็นที่ประจักษ์ที่สำคัญในแนวทางการปฏิบัติดังกล่าว คือ ความสัมพันธ์ทางสังคมระหว่างมารดาและบุตรสาว โดยบุตรสาวจะสังเกตการณ์ เรียนรู้ และเข้าไปมีส่วนร่วมกับมารดาเพื่อปฏิบัติหน้าที่ ซึ่งทำให้บทบาทหน้าที่ดังกล่าวค่อยๆ กลายมาเป็นส่วนหนึ่งของอัตลักษณ์ของสตรีผ่านการทำซ้ำ

© UNESCO / Danson Siminyu

© 2008 by Ministry of Culture - Photograph: Iris Biskupic Basic

© 2008 by Ministry of Culture - Photograph: Iris Biskupic Basic

อยู่อยู่ในกิจกรรมที่จัดขึ้นในงานเทศกาลและงานเฉลิมฉลองตามขนบธรรมเนียมประเพณีดั้งเดิมของชุมชนเบดูอิน ในประเทศโอมาน การผลิตงานช่างฝีมือเพื่อเพาะและขยายพันธุ์อูฐนั้น ผู้ชายและผู้หญิงต่างมีบทบาทหน้าที่ของตนเองเมื่อดำเนินการผลิตอุปกรณ์เครื่องมือช่วยเหลือที่จำเป็น ผู้หญิงมีหน้าที่ผลิตสิ่งของประเภทงานถักทอเป็นส่วนใหญ่ ในขณะที่ผู้ชายรับหน้าที่เป็นช่างแกะสลักไม้และช่างเงิน การแบ่งงานในลักษณะนี้ยังพบเห็นได้ในการผลิตของเล่นไม้แบบพื้นเมืองสำหรับเด็กของชาวบ้านในเซอร์เวสโก ซากอรี ประเทศโครเอเชีย พวกเขาใช้เทคนิคที่มีการสืบทอดจากรุ่นสู่รุ่นภายในครอบครัว โดยผู้ชายมีหน้าที่เก็บรวบรวมไม้วิลโลว์เนื้ออ่อน ไม้ไผ่ ไม้บีช และไม้เมเปิ้ล ต่อจากนั้นจะนำไม้เหล่านั้นมาอบแห้ง ผ่า ตัด และแกะสลักเป็นของเล่นด้วยการใช้เครื่องมือพื้นเมืองแบบโบราณ ส่วนผู้หญิงมีหน้าที่ตกแต่งของเล่นด้วยการวาดลวดลายดอกไม้และรูปทรงเลขาคณิต “จากจินตนาการ”

นอกจากนี้ การเข้าถึงและการเข้าร่วมเพื่อแสดงออกทางมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมยังกำหนดตามเพศด้วยเช่นกัน ตัวอย่างเช่น งานช่างฝีมือดั้งเดิมซึ่งมักจะพึ่งพาเฉพาะหน่วยงานด้านแรงงานตามบทบาททางเพศ

อย่างไรก็ตาม แนวปฏิบัติทางสังคม เทศกาล และศิลปะการแสดง สามารถเป็นเวทีที่สะท้อนถึงปัญหาและความไม่ชอบธรรมทางสังคมในชุมชนที่เกี่ยวข้อง รวมถึงปัญหาเกี่ยวกับบทบาทและ หรือความไม่เสมอภาคทางเพศ ตัวอย่างเช่น ในงานเทศกาลประเพณีและการแสดงศิลปวัฒนธรรมมักพบคนสับเปลี่ยนบทบาททางเพศกันและอาจทำได้ดีกว่าบทบาทเดิมของตน ในลักษณะดังกล่าวนี้ ชุมชนจะสร้างพื้นที่เพื่อเสริมสร้างความตระหนักรู้เกี่ยวกับบทบาททางเพศซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงการอำนวยความสะดวกต่างๆ และบางครั้งมีลักษณะท้าทายต่อบรรทัดฐานทางเพศ

พัฒนาการด้านบทบาทและความสัมพันธ์ทางเพศ

มนุษย์มักซึมซับการเรียนรู้บทบาททางเพศจากวัยเด็ก อย่างไรก็ตามบทบาททางเพศไม่ได้มีความคงที่แน่นอน เช่นเดียวกับมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม เนื่องจากบทบาททางเพศมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องตามสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไปตามบริบท และเมื่อเวลาผ่านไป ชุมชนจะ “ต่อรอง” เกี่ยวกับบทบาทและบรรทัดฐานทางเพศของพวกเขา และหลายวัฒนธรรมที่กำหนดเฉพาะแต่เพศใดเพศหนึ่งให้เป็นกลุ่มพิเศษในอดีตจะถูกเปิดออกมาโดยชุมชนที่มีกลุ่มเพศสภาพอีกเพศหนึ่ง

มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมมีบทบาทสำคัญในการสร้างและเผยแพร่ค่านิยมตลอดจนบรรทัดฐานที่เกี่ยวกับเพศสภาพรวมถึงการถ่ายทอดค่านิยมและบรรทัดฐานเหล่านั้น การสร้างแรงจูงใจเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของแนวทางปฏิบัติสามารถทำได้ในทางปฏิบัติ เช่น การหาวิธีแก้ปัญหสำหรับภัยคุกคาม โดยเฉพาะ อีกทั้งยังสามารถตั้งอยู่บนหลักการพื้นฐานเพื่อส่งเสริมให้เกิดความเสมอภาคเท่าเทียมด้านโอกาส

© Umemura Yutaka

ในประเทศเวียดนาม การบรรเลงเพลงประกอบในพิธีชาวน เซแมนส์ สงวนไว้ให้แก่ผู้หญิงเพื่อเป็นสื่อกลาง โดยผู้หญิงจะแสดงเป็น “ผู้ชาย” แต่งกายและแสดงพฤติกรรมต่างๆ เป็นผู้ชาย ส่วนผู้ชายจะแสดงบทผู้หญิง คล้ายคลึงกับการแสดงคาบุกิ ละครเวทีแบบญี่ปุ่นดั้งเดิม ซึ่งนักแสดงชายจะแสดงบทผู้หญิงเรียกว่า ‘อนนะกาตะ’ โดยแบ่งบทบาทการแสดงออกเป็น 2 ประเภทหลัก คือ ‘อาราโกโตะ’ (แบบเข้มแข็งดุตัน) และ ‘วาโกโตะ’ (แบบอ่อนช้อยงดงาม) ลักษณะบทบาทของนักแสดง คือ ความกำกวมคลุมเครือทางเพศสภาพและความเป็นไปได้ด้านบทบาททางเพศ ซึ่งจะนำไปสู่คำถามเกี่ยวกับระบบเพศสภาพคู่ระหว่างเพศชายและเพศหญิง โดยละครเวทีคาบุกิเป็นการแสดงที่บอกเล่าเกี่ยวกับเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์และความขัดแย้งทางศีลธรรมในแนวคิดเรื่องความสัมพันธ์ของหัวใจ ปัจจุบันคาบุกิเป็นการแสดงละครแบบญี่ปุ่นดั้งเดิมที่ได้รับความนิยมอย่างมาก

© Umemura Yutaka

และขณะเดียวกันบรรทัดฐานทางเทศยังคงมีอิทธิพลต่อการถ่ายทอดมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมมีอิทธิพลต่อบรรทัดฐานทางเทศ เพราะฉะนั้นจึงมีความสัมพันธ์แบบสองทิศทางระหว่างบรรทัดฐานทางเทศและมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม

ปัจจัยอื่นที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงทางเทศสภาพเกี่ยวข้องกับประสิทธิภาพการเข้าร่วมในกระบวนการเจรจาต่อรองและประเด็นปัญหาว่าใครคือผู้มีอิทธิพล การตัดสินใจเกี่ยวกับการถ่ายทอดและการสงวนรักษามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมไม่ได้เกิดขึ้นจากเหตุการณ์หรืออิทธิพลภายนอกแต่ถูกฝังอยู่ในระบบขนาดใหญ่ของเทศสภาพและความสัมพันธ์เชิงอำนาจ โดยบรรทัดฐานและความสัมพันธ์เหล่านี้จะควบคุมพฤติกรรม ความสัมพันธ์ และกระบวนการเจรจาต่อรอง บ่อยครั้งอาจมีการสอบถามผู้อยู่อาศัยในชุมชนเพื่อให้เกิดการมีส่วนร่วมมากขึ้นและสร้างคุณภาพทางความสัมพันธ์เชิงอำนาจ

ซีอัสทิสตา คือ รูปแบบของ “การแข่งขันกลอนสด” ในประเทศไซปรัส ซึ่งกวีผู้ขับกลอนจะพยายามใช้ปฏิภาณไหวพริบและความหลักแหลมของตนในวรรณกรรมมุขปาฐะ (วรรณกรรมชนิดที่ถ่ายทอดบอกเล่าด้วยปากเปล่า) เพื่อเอาชนะอีกฝ่าย โดยซีอัสทิสตากลายเป็นส่วนประกอบที่ได้รับความนิยมมาช้านานในงานเลี้ยงฉลองมงคลสมรส งานแสดง และงานเฉลิมฉลองเทศกาลอื่น ๆ ซึ่งผู้ชมกระตือรือร้นปลุกเร้าให้นักกวีแข่งขัน การแข่งขันรูปแบบดั้งเดิมจะมีเฉพาะนักกวีชายเท่านั้นที่ถ่ายทอดวรรณกรรมมุขปาฐะ แต่เมื่อไม่นานมานี้มีนักกวีหญิงจำนวนหนึ่งได้เข้าร่วมการแข่งขันนี้

© 2003 Larnaca Municipality – Photograph: Andreas Larkos

© 2003 Larnaca Municipality – Photograph: Andreas Larkos

บทบาททางเพศเปลี่ยนการถ่ายทอดนักกาลี
ซึ่งเป็นการแสดงละครที่เก่าแก่ที่สุดในประเทศ
อิหร่านที่มีบทบาทสำคัญกับคนทุกชนชั้นในสังคม
ปัจจุบันผู้แสดงละครหรือนักโกลซึ่งเป็นผู้หญิง
จะแสดงต่อหน้าผู้ชมการแสดงที่ผสมผสานคน
ทุกชนชั้นเข้าด้วยกันซึ่งตามปกติแล้วจะไม่สามารถ
พบเห็นการแสดงดังกล่าวนี้ได้ทั่วไปในประเทศ
อิหร่าน เนื่องจากผู้หญิงจะเป็นผู้แสดง (แสดง
เดี่ยว) ให้เฉพาะผู้ชมที่เป็นผู้หญิงเท่านั้น กระทั่ง
เมื่อไม่นานมานี้ผู้แสดงละครถูกยกให้เป็นบุคคล
สำคัญที่ปกป้องรักษานิทานพื้นบ้านซึ่งเป็นละคร
เกี่ยวกับเชื้อชาติเผ่าพันธุ์และประเพณีวัฒนธรรม
ของชาวอิหร่าน ทำให้ได้รับสถานะพิเศษทางสังคม
และตอนนี้ผู้หญิงสามารถเข้าถึงได้

แนวคิดเกี่ยวกับความหลากหลายทางเพศ

เนื่องจากมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมแตกต่างกันไป
ในแต่ละชุมชน ทำให้แนวความคิดเกี่ยวกับเพศ
มีความหลากหลายเช่นเดียวกัน ดังนั้นความเข้าใจ
เกี่ยวกับเพศทั่วโลกจึงไม่ตรงกัน นอกจากนี้ยังต้อง
วิเคราะห์บทบาททางเพศและค่านิยมจากมุมมองของ
ชุมชน ตัวอย่างเช่น กลุ่มชนเผ่าพื้นเมืองในอเมริกาเหนือ
บางกลุ่มรับรู้เพศสภาพที่แตกต่างกันถึง 7 แบบ ได้แก่
คนแปลงเพศหรือคนข้ามเพศและคนที่มีสองบุคลิกภาพ

ปัจจุบันสังคมชาวยุโรปและชาวเอเชียหลายแห่ง
รับรู้ว่ามีกลุ่มทางเพศมากกว่า 3 กลุ่มขึ้นไป
ตามปกติอายุและเพศมักเชื่อมโยงกันอย่างใกล้ชิด
ตัวอย่างเช่น บรรทัดฐานทางเพศและความคาดหวัง
เกี่ยวกับพฤติกรรมของเด็กจะแตกต่างจากวัยรุ่นสาว
และผู้ใหญ่ เนื่องจากวิวัฒนาการด้านบทบาททางเพศ
และค่านิยมในสังคมส่งผลให้การเปลี่ยนแปลงเหล่านี้
อาจนำไปสู่การปรับเปลี่ยนแนวทางการปฏิบัติและ
การแสดงออกทางมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม

ความเสมอภาคทางเพศ

เนื่องจากความสัมพันธ์ทางเพศภายในชุมชนมีวิวัฒนาการอย่างต่อเนื่อง จึงทำให้ชุมชนสร้างโอกาสสู่ความเสมอภาคและความเท่าเทียมทางเพศรวมถึงเพื่อเอาชนะการกีดกันทางเพศหรือการเลือกปฏิบัติทางเพศผ่านการปฏิบัติทางมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม ความเสมอภาคและการไม่เลือกปฏิบัติเป็นหัวใจของหลักสิทธิมนุษยชน เมื่อพิจารณาด้านความเสมอภาค ทางเพศและมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมจะพบว่า มุมมองด้านสิทธิมนุษยชนไม่ได้มุ่งเน้นด้านความแตกต่างระหว่างบทบาททางเพศแต่ให้ความสนใจว่า พวกเขาจะปฏิเสธศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของผู้ที่เกี่ยวข้องเหล่านั้นหรือไม่ โดยอนุสัญญาว่าด้วยการจัดการเลือกปฏิบัติต่อสตรีในทุกรูปแบบ หรือ CEDAW ไม่ได้มองเกี่ยวกับทัศนคติและแนวทางปฏิบัติทางวัฒนธรรมที่มีอยู่ดั้งเดิมหรือแม้แต่บทบาทหน้าที่ ซึ่งมอบหมายให้กับผู้ชายหรือผู้หญิงว่าเป็นประเด็นปัญหา หากแต่มองถึงผลกระทบเชิงลบที่เกิดจากสิ่งเหล่านั้น เช่น การเหมารวมบทบาทหน้าที่แบบตายตัวให้กับผู้หญิงเป็นการปลดอำนาจของเพศหญิงหรือเป็นอันตรายต่อผลประโยชน์ของผู้หญิง

จากมุมมองของการกีดกันทางเพศหรือการเลือกปฏิบัติทางเพศจึงถือว่าเหมาะสมในการตั้งคำถามเพื่อเรียกร้องให้ ‘รักษาไว้’ ซึ่งมุมมองเกี่ยวกับการปฏิบัติทางวัฒนธรรมที่มีอยู่ดั้งเดิมที่รวมถึงและอาจส่งเสริมให้เกิดการเลือกปฏิบัติและการด้อยสิทธิ เพราะฉะนั้นการเรียกร้องดังกล่าวจึงต้องมีการวัดสิทธิของบุคคลซึ่งอาจเป็นกลุ่มคนที่มีพลังอำนาจน้อยหรือถูกปลด อำนาจอันเนื่องมาจากการปฏิบัติดังกล่าว นอกจากนี้การปฏิบัติบางอย่างสามารถมองเห็นได้อย่างชัดเจนว่า ไม่เคยได้รับการยอมรับจากมุมมองด้านสิทธิมนุษยชน แต่การปฏิบัติจำนวนมากกลับอยู่ในพื้นที่สีเทาที่เป็นอันตรายต่อบุคคลซึ่งอาจมีความซับซ้อนมาก

สิ่งนี้ก่อให้เกิดคำถามที่ตอบได้ยากว่าใครจะเป็นผู้กำหนดและจะกำหนดขึ้นเมื่อไหร่ ซึ่งเมื่อยึดตามหลักของการไม่เลือกปฏิบัติและประโยชน์ของผู้มีบทบาทสำคัญพบว่า ทุกคนในชุมชนต้องเข้ามามีส่วนร่วมซึ่งรวมถึงกลุ่มคนที่มีพลังอำนาจน้อยหรือถูกปลดอำนาจอันเนื่องมาจากเทศกาล กล่าวคือกลุ่มคนทางสังคมเหล่านี้อาจส่งเสริมหรือแม้แต่สนับสนุนหรือกระตุ้นให้เกิดการเลือกปฏิบัติแบบดั้งเดิมก็เป็นได้ เหตุผลของการกระทำดังกล่าวนี้มักสัมพันธ์กับหน้าที่ทางสังคมด้านการปฏิบัติและการมุ่งเน้นความสำคัญเพื่อสร้างความเข้าใจด้านเพศที่ตรงกันที่มีพลวัตรเมื่อรับบทบาทหน้าที่ แม้ว่ามุมมองเชิงปฏิบัติละเมิด สิทธิมนุษยชนแต่มุมมองดังกล่าวอาจเป็นหน้าที่ทางสังคมที่สำคัญ

มาเอ็นเดเลโอ ยา วันนาเวค หรือ MYWO องค์กรสตรีแห่งประเทศไทยดำเนินงานร่วมกับชุมชนที่มีพิธีขลิบอวัยวะเพศของผู้หญิง หรือ FGM ซึ่งเป็นประเพณีโบราณ และร่วมมือกับชุมชนดังกล่าวเพื่อสร้างพิธีทางเลือกขณะที่ยังคงรักษาไว้ซึ่งมุมมองด้านสังคมและวัฒนธรรมเชิงบวกต่อพิธีทางศาสนา องค์กรสตรีได้เข้าพบปะกับมารดา บุตรสาว บิดา และผู้นำชุมชน เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลว่าควรเปลี่ยนแปลงขนบประเพณีหรือไม่และจะเปลี่ยนแปลงขนบประเพณีดังกล่าวอย่างไร พวกเขาออกแบบพิธีทางศาสนาทางเลือกมาให้ในลักษณะของพิธีฉลอง วันบรรลุนิติภาวะ การแยกตัวออกจากสังคมไปสู่ความสันโดษ การแบ่งปันข้อมูล และการเฉลิมฉลอง แต่ไม่มีการขลิบอวัยวะเพศของผู้หญิงของ ซึ่งกลายเป็นที่รู้จักในชื่อ เติมนิลา นา มูแกมโบ – “การขลิบด้วยคำพูด” เมื่อพิธีทางศาสนาทางเลือกถูกนำมาทดลองใช้งานในเมืองเมรุ ประเทศเคนยา มีครอบครัวเพียง 12 ครอบครัว รวมทั้งสิ้น 30 คน เท่านั้นที่มาเข้าร่วมพิธีการแยกตัวออกจากสังคมไปสู่ความสันโดษ ต่อจากนั้นความเคลือบแคลงสงสัยและความคิดเกี่ยวกับการเปลี่ยนขนบธรรมเนียมประเพณีของผู้คนจำนวนมากในชุมชนจะเลือนหายไปทันที อย่างไรก็ตามพิธีเฉลิมฉลองสามารถดึงดูดความสนใจได้เป็นอย่างมากและหลังจากนั้น MYWO เริ่มรับคำถามจากบุคคลและกลุ่มคนที่ให้ความสนใจและภายในเวลา 1 ปี มีครอบครัวจำนวน 200 ครอบครัว จาก 11 แห่ง ในเมืองเมรุ เข้าร่วมพิธีเปลี่ยนสภาวะทางเลือก¹

เมื่อกล่าวถึงการเลือกปฏิบัติทางเพศในมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมจะต้องใช้ความระมัดระวังอย่างยิ่งเพื่อหลีกเลี่ยงมุมมองที่เรียบง่ายจนเกินไปบนพื้นฐานที่ว่ามีการเลือกปฏิบัติกับกลุ่มเพศสภาพกลุ่มหนึ่งเท่านั้น อย่างไรก็ตามนับว่าเป็นความจริงในหลายกรณีแต่ไม่นับว่าเป็นกรณีส่วนใหญ่ในสังคมทั่วโลกที่ว่าแนวปฏิบัติทางสังคมและวัฒนธรรมถูกแยกออกจากกัน (ตาม อายุ เพศสภาพ และเงื่อนไขอื่นๆ) และไม่ควรนำเพียงสิ่งนี้เท่านั้นเพื่อมาเป็นเครื่องหมายว่ามีการเลือกปฏิบัติเกิดขึ้น เมื่อผ่านการวิเคราะห์ทางเพศสภาพแล้วเท่านั้นจึงจะทำให้ชุมชนตระหนักรู้ว่ามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของพวกเขา คือ แนวปฏิบัติทางสังคม พิธีกรรม ความรู้ความชำนาญ ธรรมเนียม มุขปาฐะ เป็นต้น หรือไม่ ซึ่งแท้จริงแล้วเป็นการพินิจ

วิเคราะห์เพื่อจำแนกความแตกต่าง นอกจากนี้ไม่มีความจำเป็นใดๆ ที่จะต้องนำการแบ่งเพศสภาพเข้ามาพิจารณาในมุมมองด้านการเลือกปฏิบัติ

พันธกิจที่มีต่อสิทธิมนุษยชนถูกระบุอย่างชัดเจนในอนุสัญญาว่าด้วยการสงวนรักษามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม (ซึ่งต่อไปนี้จะเรียกว่าอนุสัญญาฯ) ซึ่งให้การยืนยันว่ามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมที่มีความสอดคล้องกับมาตรฐานสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศเท่านั้นที่จะสามารถนำมาพิจารณาภายในขอบเขตของอนุสัญญาฯ (มาตรา 2.1)

1. Maendeleo Ya Wanawake Organization. 2002. *Evaluating Efforts to Eliminate the Practice of Female Genital Mutilation. Raising Awareness and Changing Harmful Norms in Kenya*, Washington DC: PATH.

เทศกาลในด้านการสงวนรักษา

ระหว่างความสัมพันธ์ทางเทศกาลและมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมอาจเปิดเส้นทางสายใหม่ในการสงวนรักษาอย่างมีประสิทธิภาพ การมุ่งเน้นให้เห็นถึงบทบาทสำคัญของชุมชนด้านการสงวนรักษาเป็นโอกาสสำคัญเพื่อการนี้ เนื่องจากชุมชนและกลุ่มต่างๆ ไม่ได้ผสมกลมกลืนเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันจึงเป็นสิ่งสำคัญที่จะต้องจำแนกความแตกต่างของผู้รับบทบาทหลักและบทบาทหน้าที่ของพวกเขาเพื่อตรวจสอบมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมโดยให้ความสำคัญในการพิจารณาเทศกาลที่มีฉะนั้นความเป็นไปได้ด้านความเสี่ยงใหม่ๆ ของการสงวนรักษาอย่างมีประสิทธิภาพอาจยังคงไม่มีผู้ใดมองเห็นและไม่มีใครเข้าถึง

เทศกาลและมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมมีปฏิสัมพันธ์กันอย่างซับซ้อนในระดับหนึ่ง ซึ่งเป็นความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกันผ่านการตรากฎหมาย การปฏิบัติ การถ่ายทอด เป็นต้น ด้วยเหตุนี้แนวทางการสงวนรักษาอาจมีผลกระทบต่อความสัมพันธ์ทางเทศกาล โดยอาจเป็นทั้งการเสริมสร้างความแข็งแกร่งและสร้างความอ่อนแอให้กับสถานะและการรับรู้ของชุมชนและสมาชิกรายบุคคลและกลุ่มย่อยของชุมชน

อนุสัญญาฯ เล็งเห็นถึง มาตรการสงวนรักษาทั้งในระดับประเทศ และระดับสากล ระดับประเทศ ประกอบด้วย การระบุจำแนกอัตลักษณ์ และการขึ้นบัญชีมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม การจัดตั้งสถาบันการกำหนดนโยบายและกรอบ การดำเนินงานทางกฎหมาย และจัดทำแผนการสงวนรักษา การวิจัยและการสร้างความตระหนักรู้ และการจัดทำยุทธศาสตร์การศึกษาในระดับสากล รัฐภาคีอาจขอรับการสนับสนุนระดับนานาชาติด้านการสงวนรักษา และเสนอข้อ

มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมเพื่อขอขึ้นบัญชีจารึกในรายการต่าง ๆ ของอนุสัญญาฯ หรือ ข้อเสนอการปฏิบัติเกี่ยวกับการสงวนรักษาที่ดีที่สุด

เทศกาลในด้านการตรวจสอบ

ปัญหาหลักที่สำคัญในการดำเนินการอนุสัญญาฯ คือ ไม่ปรากฏการณ์มีส่วนร่วมจากผู้หญิงในการสร้างสรรค์ (การสร้างชิ้นใหม่) และการสงวนรักษามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม ลักษณะดังกล่าวเกิดขึ้นกับสมาชิกในสังคมชายขอบ ซึ่งการมีส่วนร่วมของพวกเขาไม่ค่อยเป็นที่รับรู้ในระดับประเทศหรือระดับสากล² ในบางครั้งพื้นที่มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของกลุ่มเทศกาลชายขอบถูกออกเป็นกฎหมายให้เป็นเพียงพื้นที่ทางสังคมที่อนุญาตให้พวกเขาสามารถดำรงอยู่ได้เท่านั้น เพราะฉะนั้นความลำเอียงทางเทศกาลด้านการตรวจสอบมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมในระดับประเทศจึงต้องแบกรับความเสี่ยงที่ว่า มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของบางกลุ่มเทศกาลอาจถูกมองข้ามหรือละเลย

โครงการศึกษาประวัติศาสตร์ของผู้หญิงชาววานยี่ ซึ่งเป็นโครงการศึกษาประวัติศาสตร์บอกเล่าและ ผู้หญิงชาวอะบอริจิน ในประเทศออสเตรเลียเป็นผู้นำโครงการได้มุ่งเน้นเรื่องการรักษาถึงมรดกเกี่ยวข้องกับผู้หญิงชาววานยี่ และแสดงให้เห็นถึงความลำเอียงทางเทศกาลและความลำเอียงด้านอื่น ๆ ในการตรวจสอบและบริหารจัดการมรดกผู้หญิงชาววานยี่มองว่า พวกเธอมีความวิตกกังวลว่า มรดกของพวกเธอจะไม่ได้ได้รับความสนใจหรือความชอบธรรมในแผนการดำเนินงานจากภาครัฐ พวกเธอจึงสร้างกลยุทธ์เพื่อให้เสียงของพวกเธอเป็นที่รู้จักในการเจรจาต่อรองเกี่ยวกับอนาคตของมรดกของพวกเธอและประสบความสำเร็จในการได้มาซึ่งการรับรู้³

2. Document ITH/13/8COM/INF.5.c.

3. Smith, L., Morgan, A. and van der Meer, A. 2003. Community-driven Research in Cultural Heritage Management: The Waanyi Women's History Project. International Journal of Heritage Studies, Vol. 9, No. 1.

© UNESCO - Photograph: Fumiko Ohmura

เทศกาลในด้านการขึ้นบัญชี

เช่นเดียวกัน การขึ้นบัญชีมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม งานวิจัยและเอกสารที่เกี่ยวข้องเสี่ยงที่จะถูกห้ามไม่ให้พูดถึงหรือ มีการบิดเบือนความจริงเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของผู้หญิงหรือกลุ่มคนชายขอบ อ้างตามอนุสัญญาฯ การขึ้นบัญชีมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมควรจะดำเนินการโดยการมีส่วนร่วมอย่างเต็มที่จากชุมชนที่เกี่ยวข้อง ด้วยเหตุนี้การฝึกอบรมและการสนับสนุนเพื่อการขึ้นบัญชีโดยชุมชนจำเป็นต้องนำมาพิจารณาว่าขอบเขตเนื้อหา มีส่วนเกี่ยวข้องและเป็นตัวแทนของชุมชนในแง่ของเทศกาลอย่างสมบูรณ์ กระบวนการนี้ทำให้มรดกภูมิปัญญา ทางวัฒนธรรมที่หลากหลาย ถูกตรวจสอบและตั้งข้อสมมติฐานทางเพศเบื้องต้น เพื่อให้สามารถมองเห็นถึงการถ่ายทอดและการสงวนรักษา

เทศกาลในแผนการสงวนรักษา

การอธิบายรายละเอียดเกี่ยวกับแผนการสงวนรักษามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมมีความสำคัญต่อการแสดงออกในอนาคตของมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมโดยเฉพาะ การที่ชุมชนสะท้อนให้เห็นถึงความสำคัญและความหมายของการปฏิบัติ ความเสี่ยงและภัยคุกคามที่พวกเขาต้องรับกลยุทธ์ และการดำเนินการเพื่อระบุความสำคัญและความหมาย และความสัมพันธ์ที่เกี่ยวข้องระหว่างมนุษย์และทรัพยากรทางการเงิน ซึ่งเป็นไปเพื่อประโยชน์ต่อสมาชิกทุกคนในชุมชน เสี่ยงจากกลุ่มคน ต่างเพศต่างวัยจะถูกนำมาพิจารณา โดยเบื้องต้นชุมชนเองต้องแสดงให้เห็นถึงความเข้าใจของตนเองอย่างชัดเจน

ต่อเพศสภาพและบทบาททางเพศ และสิ่งเหล่านี้มีความเกี่ยวข้องกับมรดกทางวัฒนธรรมอย่างไร หน่วยงานภาครัฐ องค์กรภาคประชาสังคม หน่วยงานการศึกษา และประชาคมวิจัย สามารถเข้ามามีส่วนร่วมในด้านการสนับสนุนมุมมองและความรู้เกี่ยวกับระเบียบวิธีแบบบูรณาการของมุมมองต่อเพศสภาพด้านการสงวนรักษา ผู้มีบทบาทที่สำคัญในชุมชนและที่ไม่ใช่ชุมชนและมาตรการต่างๆ ได้แก่ มาตรการพิเศษด้านบทบาททางเพศและเพศสภาพ ที่ไปสู่ความสำเร็จของแผนการสงวนรักษา

© 2013 Agency for Cultural Affairs

เพศสภาพในด้านการพัฒนาโยบาย

หากนโยบายต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม คือ การสร้างความสัมพันธ์ซึ่งกันและกันระหว่างเพศสภาพและมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม ผู้กำหนดนโยบายสงวนรักษาจะต้องตรวจสอบให้มั่นใจว่าไม่มีเสียงของผู้เข้าร่วมที่หลากหลายซึ่งรวมถึงกลุ่มเพศสภาพที่เกี่ยวข้องทุกกลุ่ม การมอบหมายหน้าที่ดังกล่าวนี้ให้กับสมาชิกชุมชนเพียงไม่กี่คน ผู้เชี่ยวชาญจากภายนอก หรือหน่วยงานภาครัฐเพียงไม่กี่หน่วยงานนั้นอาจมีความเสี่ยง นอกจากนี้การกำหนดนโยบายยังเป็นวิธีการส่งเสริมสนับสนุนหลักสิทธิมนุษยชน (รวมถึงความเสมอภาคและความเท่าเทียมทางเพศ) การพัฒนาอย่างยั่งยืน และการเคารพศักดิ์ศรีและคุณค่าของความเป็นมนุษย์ซึ่งกันและกันเพื่อสงวนรักษามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมตามอนุสัญญาฯ (มาตรา 2.1) และเพื่อให้มั่นใจว่าการสร้างการตระหนักรู้จะไม่มีส่วนทำให้เกิด “การตัดสินใจในรูปแบบทางการเมือง สังคม เชื้อชาติ ศาสนา ภาษา หรือ การเลือกปฏิบัติทางเพศ” (แนวทางปฏิบัติ 102) ตราสารระหว่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับ

© 2012 by Firoz Mahmud – Photograph: Murshid Anwar

ความเสมอภาคทางเพศ เช่น CEDAW และ พิธีสารเลือกรับ⁴ อาจเป็นข้อมูลอ้างอิงที่มีประโยชน์ นอกจากนี้สำหรับงานนโยบายต้องครอบคลุมและมีประสิทธิภาพ หากจำเป็นต้องนำมาพิจารณาในด้านที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติจากหลากหลาย ทางเพศที่มีอยู่ในอาณาเขตของรัฐ

4. *Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination Against Women and its Optional Protocol*, see: <http://www.ohchr.org/EN/HRBodies/CEDAW/Pages/CEDAWIndex.aspx>.

เทศกาลในด้านการขึ้นบัญชีระดับสากล

ในช่วงทศวรรษที่ผ่านมา การอ้างอิงถึงเทศกาลถูกนำเสนอในการอภิปรายและการตัดสินใจในที่ประชุมของคณะกรรมการระหว่างรัฐบาลเพื่อสงวนรักษามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมเพื่อขึ้นบัญชีจารึกเพิ่มมากขึ้น โดยคำอธิบายเกี่ยวกับบทบาททางเพศปรากฏอยู่ในแฟ้มเอกสารที่เสนอชื่อ อย่างไรก็ตามคณะที่ปรึกษายังคงวิตกกังวลว่ามีการกล่าวถึงเทศกาลในการเสนอชื่อไม่เพียงพอ นอกจากนี้พวกเขายังสนับสนุนให้รัฐภาคีอธิบายถึงความหลากหลายของผู้มีบทบาทหลักที่สำคัญเกี่ยวกับมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมโดยเน้นความสนใจในเรื่องเทศกาล⁵

การบูรณาการเรื่องเทศกาล

แม้ว่าข้อความในอนุสัญญาฯ ไม่ได้กล่าวถึงเทศกาลไว้อย่างชัดเจน แต่หน่วยงานภาครัฐกลับเพิ่มความสนใจในประเด็นปัญหาทางเทศกาลและเรียกร้องให้รัฐ “ให้ความใส่ใจเป็นพิเศษต่อบทบาททางเพศ” ดังจะเห็นได้จากการรายงานเกี่ยวกับสถานะภาพของมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมที่ขึ้นบัญชีจารึก⁶ การเรียกร้องนี้ส่งผลให้แบบฟอร์มและคำแนะนำทั้งหมดที่เกี่ยวข้องกับกลไกความร่วมมือระหว่างประเทศและรายงานเกี่ยวกับการดำเนินงานตามอนุสัญญาฯ ของรัฐภาคีมีการอ้างอิงถึงเทศกาล และแก้ไขเพิ่มเติมลงในแนวปฏิบัติการดำเนินงานของอนุสัญญาฯ อีกทั้งมีโครงการเพื่อเสริมสร้างศักยภาพระดับโลกของยูเนสโก (UNESCO) เพื่อดำเนินการตามอนุสัญญาฯ ซึ่งรวมถึงการฝึกอบรมและการให้คำแนะนำเกี่ยวกับแนวทางการสร้างความเท่าเทียมและความเป็นธรรมทางเพศเพื่อการสงวนรักษา

ความเข้าใจตรงกันเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างเทศกาลและมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมมีประสิทธิภาพอย่างมากต่อการสงวนรักษาใน 2 ลักษณะ คือ ความเข้าใจสามารถเปิดประตูสู่เส้นทางใหม่ในการสงวนรักษาและเสริมสร้าง ความแข็งแกร่งให้กับทุกอย่างก้าวสู่ความเสมอภาคและความเท่าเทียมทางเพศ ดังนั้นการบูรณาการเรื่องเทศกาลในด้านการสงวนรักษาจึงไม่ได้เป็นเพียงโอกาสแต่เป็นความจำเป็นทางจริยธรรม

สภาสตรีแห่งชาติติมอภมายให้สมาคมคัคชินที่บ้านอียิปต์ หรือ ESFT ซึ่งเป็นองค์กรพัฒนาเอกชน ให้ความช่วยเหลือในด้านการจัดทำเอกสารบันทึก และฝึกอบรมผู้หญิงในประเทศอียิปต์ตอนบนเพื่อสงวนรักษามรดกทางวัฒนธรรม โดยมีผู้หญิงจำนวนมากกว่า 300 คน เข้าร่วมโครงการฝึกอบรมครั้งที่ 1 และตามมาด้วยโครงการฝึกอบรมครั้งที่ 2 การให้ความสนใจอย่างมากจากผู้หญิงต่อการดำเนินงานดังกล่าวนำพาพวกเขาไปสู่การฟื้นฟูมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมที่มีความสำคัญต่อพวกเขาโดยเฉพาะแต่ได้รับการคุกคามอย่างรุนแรง

5. Document ITH/13/8COM/7.

6. Decision 9.COM 13.a in Document ITH/14/9COM/Decisions.

มรดก
ภูมิปัญญา
ทางวัฒนธรรม

The designations employed and the presentation of material throughout this publication do not imply the expression of any opinion whatsoever on the part of UNESCO concerning the legal status of any country, territory, city or area or of its authorities, or the delimitation of its frontiers or boundaries.

The authors are responsible for the choice and the presentation of the facts contained in this book and for the opinions expressed therein, which are not necessarily those of UNESCO and do not commit the Organization. The present translation has been prepared under the responsibility of the International Information and Networking Centre for Intangible Cultural Heritage in the Asia-Pacific Region under the auspices of UNESCO (ICHCAP) and Department of cultural Promotion, Ministry of Culture of Thailand.

United Nations
Educational, Scientific and
Cultural Organization

ichcap

International Information and Networking Centre
for Intangible Cultural Heritage in the Asia-Pacific Region
under the auspices of UNESCO

